

TRANSILVANIA.

FOI'A ASOCIATIUNEI TRANSILVANE

PENTRU

LITERATUR'A ROMANA si CULTUR'A POPORULUI ROMANU.

ANULU ALU VII^{-LEA} „

1874.

Editoriu: comitetulu asociatiunei.

Redactoriu: secretariulu asociatiunei G. Baritiu.

BIBL. UNIV. CLUJ-SIBIU
Nr. 4809. 1941.

BRASIOVU.

In tipografi'a Römer & Kamner.

Sumariulu materiilor coprinse in acésta fôia.

	Nrulu foliei			Nrulu foliei
Ioanu Corvinu (finea monografiei publicate in periodulu VI.) de G. Baritiu	(1)	Relatiunile proprietatii de pamentu in Transilvani'a, de G. B.		17 18
Insielatoria in limb'a si literatur'a magiara, G. B.	1	Epilogu la documentele historice publicate pâna acumu in acesta fôia, de G. B.		17
Esercitiulu in arme si limb'a militaria, G. B.	1	Lege pentru regularea proprietatiloru statului in Basarabi'a (Colonia)		17 18
Comptu-currentulu redactiunei diariului Transilvani'a pro 1873, G. B.	1	Persecutiunea limbei romanesci de catra clerulu grecescu demonstrata in diariile dein Romani'a, comentata de G. B.		17 18
Societatea agricultoriloru romani, de P. Aurelianu Moldovenii, trad. de I. V. Bârceanu	2-3	Speciile de struguri, dupa „Pres'a“ dein Bucuresci		18
Limb'a romana la facultatea de medicina dela Bucuresci, asia cumu o scrie dr. Vladescu	2	Relatiune scurta despre societatea academica romana		18
Versatulu, dupa dr. Anast. Fetu	3-4	Cuventulu exc. s. dlui presiedente Br. L. B. Popu		19
Exemple de limb'a si terminologi'a militaria	3 4 5 7	Protocolulu si celelalte acte ale adunarei generale tienuta la Dev'a in 1874		17-22
Progressulu in Bucovin'a. Bibliografia	3 4	Despre cauzele miseriei poporului romanescu, disertatiune tienuta in adunarea gen. de I. Axente Severu		20 21
Ur'a nationale de G. B.	4-5	Fragmente dein istori'a regimentului alu II-lea romanescu granitariu dein Transilvani'a, de G. B.		20 - 24
Tier'a de auru Ofiru a testamentului vechiu, de dr. P. F.	4	Unele momente dein viati'a si activitatea parentelui Samuilu Micu, disertatiune tienuta de secretariulu asoc. protop I. V. Rusu		21
Anarchi'a si coruptiunea pressei nemtiesci. Press'a magyara. Press'a daco-romana, de G. B.	6 7	Diferitele datine pentru asiediarea mortiloru, disertatiune tienuta de G. Vuia, in adunarea gen. dela Dev'a, doctorandu in medicina		21 22
Propagarea de ura nationale prin br. Blasiu Orbân, demonstrata de G. B.	6-10	Concentrarea celoru 18 mii de ostasi romani		21
Femeile. Bibliografia, de Iunius (pseudonimu)	6	Cas'a romana, disertatiune tienuta de protopop. Zachari'a Boiu in adun. gen. dela Dev'a		22 - 23
Studiu asupr'a dialectului macedo-romanu, paralellu cu celu daco-romanu, de dr. prof. Gr. Silasi	8 9 10 12 14 15	Liberar'a muraria (francemasonia)		23
Reflexiuni la terminologi'a militaria si continuarea ei, de G. B.	9	Publicarea collectiunei de documente istorice transilvane s'a continuatu in Nr. dela a. 1484 si s'a terminatu cu anulu 1576 in Nr. 16.		
Carti militare traduse dein nemtiesce dela 1870 încóce, comunicate de G. B.	19			
Comerciulu si codicele comerciale. Recensiune, de G. B.	11 12	Protocollele séu processele verbali se afla trecute pe fia care luna, in ordinea in care s'au transmissu dela onor. comitetu alu asociatiunei, asemenea si listele sumeloru adunate atatu pentru fondulu asociatiunei, câtu si pentru alu academiei romanesci de drepturi pentru Transilvani'a.		
Vechiulu Apulum si ruinele lui, de I. V. Bârceanu	11 12	Anuntiuri bibliografice s'au datu pe atâtea, pe câte au ajunsu la cunoscinti'a redactiunei, séu prin transmittere de câte unu exemplariu, séu prin comunicari facute densei in alte moduri de câtra auctori, traductori si editori.		
Instructiunea publica si educatiunea in Ungari'a si in Transilvani'a, de G. B.	13			
Secuii in Transilvani'a, date statistice citate de C. Galgoczi, de G. B.	13			
Traductiuni de regulamente ostasiesci, recensiune	13 14			
Victime ale regeneratiunei si pessimismulu	14 15			
de G. B.	15			
Bibliografia insocita de unele observatiuni critice la traductiuni facute in Bucuresci si Iassi	15			
Instructiunea publica in Romani'a, in trecutu si acumu, de G. B.	16			
Lupt'a pentru dreptu, excerpte dupa profess. dr. Ihering	16 17 18			

Acésta fôia ese cate 3 côle pe luna si costa 2 fiorini v. a. pentru membrii asociatiunei, éra pentru nemembrii 3 fr. Pentru strainatate 1 galbenu cu porto postei.

TRANSILVANI'A.

Abonamentul se face numai pe cate 1 anu intregu. Se abonédia la Comitetulu asociatiunei in Sibiu, séu prin posta séu prin domnii colectorii.

Fôia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.

Nr. 1.

Brasiovu 1. Ianuariu 1874.

Anulu VII.

S'umarriu: Ioanu Corvinu de Hunedór'a. (Fine.) — Insielatoria in limb'a si in literatur'a magiara. — Colectiune de diplome istorice transilvane. (Urmare.) — Exerciitiulu in arme. Limb'a militaria. — Contu curentulu redactiunei diuariului Transilvani'a pro 1873. — Bibliografia.

Ioanu Corvinu de Hunedór'a,

originea, genealogi'a, faptele sale imortali.

(Fine.)

XIV. Bataliile dela Belgradu. Mórtea. Nu numai regele si consiliulu seu, ci tóta lumea era informata de ajunsu, cà dupa subjugarea Constantinopei, sultanulu Mohamedu era determinatu a subjugu si Ungari'a. Asja, indata in primele luni ale anului 1456 se conchiama si se tiene éra dieta, se decretédia mesuri repressive cá totudeauna, in contra turciloru, inse totu cá in anii trecuti, pentrucá greutatea espeditiunei bellice se remana numai pe umerii lui Corvinu. Regele, séu mai bene, cancellariulu seu, scrise dein nou pe la toti domnitorii straini, cá se'si inpreune armele cu ale ungureniloru si ardeleniloru. Cillei se impacà cu Corvinu pe langa depunerea unui juramentu infricosiatu; ceilalti magnati se obliga asemenea in faci'a ceriului, cà voru participa la bellulu dela care dependea existenti'a statului. Regele promitte serbatoresce, cà pre càtu va dura expeditiunea bellica, elu si cu ai sei dein tiéra nu se va departa, ci va remanea in Bud'a.

Dupa acestea Corvinu vení la Banatu, in Temisiór'a, de unde vedemu dein documente, cà provóca de repetite-ori pe sasii dein Transilvani'a, cá sub grea pedépsa se alerge si ei cu companiile loru la óste. Sasii inse, atátu pentrucá preingrijisera fórte de tempuríu de a se rescumpera dela servitiulu ostasiescu cu bani, càtu si pentrucá vedea cumu tandalescu magnatii, si cumu ambla cu sióld'a, traganá si ei ori-ce preparative, si isi facea cód'a colacu. Se vede cá sasii atunci, cá si ori-candu alta-data, era prea bene informati; pentru cà éca ce se intemplà. Cillei cá tutoru alu regelui, cautà diferite preteste, cá se fuga dein Bud'a cu rege cu totu, pentru cà acuma nu se mai tienea siguri de turci nicairi pe territoriulu Ungariei. Asia poltronulu in Iuniu luà dispositiuni pentru una venatoriá mare, si sub acea masca fugí dela Bud'a inpreuna cu regele. Scirea despre fug'a regelui produse frica si trepidatiune iepuresca in classile aristocratiei ungurene; o luara la fuga care in càtrau; insusi comandantele cetatiei Bud'a perdiendu'si mintile, fugí cu tóta óstea dein garni-

sóna, in càtu done septemani chiaru resiedenti'a regésca a remasu lipsita de ori-ce custodia. Penele chronicariloru se revólta, candu descriu acea poltroneria a ungureniloru.

In midioloculu acelei confusiuni babilonice si acelei desolatiuni fóra exemplu; facia cu acelu pericolu supremu, numai unu romanu, adeca Ioanu Corvinu, si duoi italieni, adeca cardinalulu Ioanu Carvajal nuntiulu (ambasadorulu) papei, si calugarulu franciscanu Ioanu Capistrano, nu'si perdura nici capulu, nici speranti'a, nici curagiulu. Corvinu avea óste propria permanenta de siepte mii, pe care o inmultí in câteva septemani pàna la numeru de 15 mii. Carvajal cerea barbatesce bani si ómeni dela domnitorii vecini, si inpartíá cá totudeauna in casuri analóge, la carti de ertatiune. Capistrano era unu calugaru franciscanu de aceia, de carii scaunulu Romei tranitea si la poporulu romanescu intre tóte inpregiurarile cu scopu, cá dupa ce inpacarea intre cele duoe biserice mari suferise de atâtea ori naufragiu, se'lu subtraga dela comuniunea cu grecii, si se'lu supuna la jurisdictiunea sa. Acelu calugaru mai avea trei collegi, cu carii inpreuna predicá p'intre romani, anume Ioanu Tagliocozzo, Nicolae Fara si Ambrosiu Langvedoc. Las' cà acei predicatori nu se potea lauda cu successe mari intre romani, pentrucá monachii greci fiendu mai aprópe si cunoscundu multu mai bene natur'a romanului, paralisá tóta actiunea monachiloru italieni si franci; dara candu se vediù cà turcii se apropie spre Duuare, li se astemperà tóta pasiunea de a scóte pe romani de sub influenti'a greciloru, carii acumu venisera cu miile de mii p'intre romani, mai alesu dupa caderea Constantinoplei. Asia Capistrano si cu socii sei lasandu Transilvani'a, alergara la Bud'a, pentru cà se céra permissiunea de a predica cruciata in contra turciloru, ceea ce au si castigatu dela Carvajal, care le dete si una cruce santita, cá se o pórte in tóte partile, si mai adaoase numerulu loru cu altu monachu, éراسi bunu de gura, anume Gavriulu dela Veron'a, carele mai tardíu a jocatulu rola mare la curtea regelui Mateiu. Capistrano si toti collegii sei plecara curendu prin tiéra; dein toti inse Capistrano a facutu minuni cu poterea cuventului seu, cà-ci déca nu a fostu in stare de a entusiasma pe romani pentru

scaunulu Romei, a sciutu inse fanatisa pe multe mii de ómeni armati aprópe numai cu maciuci, cu cósce, cu furci de feru, inblacii si cu securi, cá se éssa asupra turciloru. Chronicarii vorbescu de siesedieci de mii de cruciati, carii au alergatu la Dunare si s'au alaturatu la óstea lui Corvinu. Dara ce era se faca unu belliduce care tiene la disciplina si la exercitiu in arme, cu acea massa cruda? Cu tóte acestea Corvinu simtia lipsa mare de óste, pentrucà magnatii si episcopii nu venea cu banderiele (batalionele) loru. Asia grij'a cea de antaia a lui Corvinu a fostu, cá in scurtulu tempu càtu mai avea, dandu cruciatiloru oficiari destepti si zelosi, se'i supuna la ceva disciplina, se'i depranda la unele evolutiuni militare si la invertirea armelor de care avea, inpartiendu'i in cete, dupa calitatea armelor ce portá, éra la unu numeru óre-care le dete lanci si câteva muschette (pusce grele). Intre cruciati se aflá mai multi popi, calugari si eremiti (sichastrii), toti armati. Cu ajutoriulu acestora Capistrano ertá la pecate, promittea imperati'a ceriului la toti cu adaosu, cá déca voru móri in batalía, au se mérga tocma in acea parte a paradisiului, in care au se mérga calugarii, sub conditiune firesce, cá fia-care se omóre turci càtu va potea mai multi. Adeca monachii italiani decopiá fanaticele cuventari ale ulemaliloru, sieciloru si derivisoru turcesci, carii facea promissiuni si mai mari mohamedaniloru, cà-ci le mai promittea pe de asupra si hurii, adeca femei frumóse.

Cu tóte acestea incordatiuni extraordinarie, Corvinu si Capistrano iníardiasera tare. In Iuniu Mohamedu plecase dela Adrianopole cu armata de 150 mii, cu 300 de tunuri, deintre care mai multe era tornate dein campane (clopote) grecesci dela Constantinopole; éra pe Dunare in susu inaintà 200 de corabii de diverse dimensiuni. Se se scia si atàta, cà tunarii lui Mohamedu II. era nemti si italiani, adeca crestini, pe carii platea bene, éra de victualii pentru armata a ingrijitu Georgie despotulu Serbiei. Punctulu de concentrare la inceputu a fostu destinatu Vidinulu (Diuu), de unde apoi era se plece asupra Ungariei, indata ce va ocupa cetatea Belgradu. Inainte de a pleca, tiranulu jurà pe profetu si pe mantuinti'a sufletului seu, cá acea cetate, pe care tata-seu o a oppumnatu siese luni fóra successu, elu o va cuceri in duoe septemani, éra in siese luni va prandí la Bud'a. In adeveru, cá acelu sultanu avea sub comand'a sa armata, carei asemenea nu se mai veduse nicairi in Europ'a. Acea armata pe la inceputulu lui Iuliu ajunsese in tienutulu Belgradului, pe care'lu coplesise cu totulu.

Belgradulu e situatu pe dealulu pietrosu dein anghiulu ce face limb'a de pamentu intre Dunare si Sav'a, unde se vérsa acésta in ceeaa. Pe culmea muntelui, de càtra tiermulu dreptu alu Savei este cetatea fortificata de natura si de mani omenesci. Facia cu Belgradulu este Semlinulu, dela care ducea unu podu la cetate. In distantia de cincii miliarie in

tiermulu dreptu pe Dunare in susu este Salanchemenu, situata pe ruinele anticului Ritium alu Romaniloru. Pana acolo se intendea castrele armatei turcesci, magazine si mii de lucruri necesarie in belluri, cumu si camile, vite cornute, lanóse, cai, mori de macinatu, cuptórie de pane, apoi inca si multime de fete frumóse robite dela crestini si aduse inadensu, pentru cá se insiele pe ostasii crestini si se'i faca a deserta. Adusesera si una hóita mare de cani, destinati cá se manance corpurile crestiniiloru cadiuti in batalii.

Pucinu dupa aceea sultanulu se si apucà de bombardarea cetatiei, pe care o batea dio'a si nóptea, éra fragórea celoru 22 de tunuri mari, lungi de 27 urme si gróse de 2 urme, se audiá pana la Segedinu, pe distantia de 24 miliarie. Asia murii cetatiei fusera sfarmati in câteva dile, fàra cá mic'a garnisóna ocupata di si nópte, se fia fostu in stare de a'i repara, dein care cauza chiaru si oficiarii crestini desperasera de a o mai poté tiené.

In acelea dile Corvinu amarítu in sufletulu seu pentru atàta lipsa de religiositate, moralitate si de patriotismu ce intempinà de nou la ungureni si anume in classile aristocratice; de alta parte sciendu fórté bene, cá Belgradulu este chiaie'a Ungariei, era convinsu cá acea cetate are se o apere cu ori-ce pretiu dein lume, pentrucá nu cumuva se cada in potestatea sultanului. Cu acésta problema 'si frementá elu mentea, pre candu ajunsera abia inca càtiva subcomandanti de aceia, carii mai stetesera si alteori in liniile de batalia ale lui Corvinu, precumu au fostu Ioanu de Corogiu, banulu dela Macio, cu óste slavóna, Ladislau dela Canij'a; Henricu Rosenberg cu 200 de calareti nemtiesci. Au mai venitu si cruciati dein Bohemi'a, Moravi'a, Poloni'a si Austri'a.

Michailu Selagénulu, cumnatulu lui Corvinu, era comandante in Belgradu. Ambii cumnati au recunoscutu, cá de vreo eruptiune cu successu nu póte fi vorb'a, si cu atàtu mai pucinu de batalia in largulu campiei, pre càtu tempu corabiile turcesci tienu cetatea inchisa inca si pe Dunare; acelea corabii trebuea sfarmate, cufundate, séu incái alungate de acolo. Se luara mesuri, cá tóte corabiile mari si mici câte se aflá pe Dunare in acelea tienuturi, se se concentre la unu singuru punctu, pe la Salanchemen. S'au si adunatu vreo 200 de corabii, care fusera armate si provedinte cu impedimente necesarie. Pentrucá corabiile se fia aparate de atacuri de pre tiermuri, Corvinu scosese si asiediase acolo óste si mai alesu calarime buna. In 14. Iuliu Corvinu dà corabiiloru sale semnulu de atacu generale. Corabiile turcesci le asteptá in linia compacta. Avuse si Mich. Selagénulu vreo 40 corabióre inpregiurulu Belgradului, cu care apucà pe cele turcesci dein dosu. Rapediunea apeí ajutá pe cele 200 corabii ale crestiniiloru cá se lovésca cu putere multiplicata. Dupa mai multe descarcaturi de tunuri, luptatorii ajunsera peptu la peptu. Dupa cincii óre de lupta crunta, lini'a tur-

ceşca fu sparta, trei galere cufundate, patru prene; celelalte apucara fug'a, la care apoi insusi Mohamedu puse că se li se dea focu, pentru că se nu mai ajunga si acelea in potestatea lui Corvinu. Cea mai frumoşă corabia a lui Corvinu inca s'a perdutu prin aprederea pulberii căta fusese pe ea. Victori'a inse a fostu perfecta; Dunarea ajunse in potestatea óstei christiane, comunicatiunea cu Belgradulu restaurata. Indata dupa aceea Corvinu conduse pe una parte a óstei in cetate si o provediù cu victualii si impediamente bellice. Restulu óstei remase pe siesurile dela Semlinu.

Acuma Mohamedu cătranitu si infuriatu isi induof tóte poterile, pentrucá se accelereie cucerirea cetatiei cu atátu mai virtosu, căi venise si scirea despre intrarea flotei papale in Dardanelle. Pe 21. Iuliu sultanulu comandá asaltu generale, inse numai pe inserate. Corvinu si Capistrauo n'au asteptatu venirea turciloru până la cetate, ci cu óstea loru insufletita de victori'a castigata pe apa, le esira inainte chiamandu pe Isusu Christosu in ajutoriu, precumu chiamá si turcii intre sbierate fioróse pe profetulu Mohamedu. Intre macelluri feróse, turcii de duoe ori au strabatutu in urbe si de duoe ori christianii 'iau luatu pe fuga. Corvinu, de si acuma prea inaintatu in etate, se vedea că totudeauna, pe la punctele cele mai periculóse; éra Capistrano suindu se intr'unu turnu inaltu, pentru că se'lu védia toti cruciatii si tóta óstea, de acolo inaltia rogatiuni si strigá in tóte partile cuvente de inbarbare. In fine totusi, dupa patru óre de lupta fiorósa si fórte inegale, christianii se vediura necessitati a se retrage intre murii cetatiei, pe carii apucasera a'i repara in cătuva. Turcii inse beti de victoria au strabatutu si in cetate, unde in midiuloculu piatiei se incinse de nou batali'a cea mai inversiunata. Turcii inse ocupara cetatea intréga, si acuma christianiloru le mai remase numai fortaréti'a de susu. Dara turcii se încerca se sara si preste murii aceleia. Unu turcu apuca flamura si voliesce se o inplante pe murulu fortaretiei. Atunci unulu Titu Dugoniciu, slavu de nationalitate, si anume bohemu*), se incaiera cu turculu, si vedindu că nu'lu póte respinge, se decide a mori heroicesce cu elu inpreuna; ilu stringe in braçia dein respoteri si'lu trage cu sene in abissu, unde sfarmati amenduoi, moru mórte gloriósa. In acelea momente batali'a cea mai crunta curgea in apropierea podului care legá fortaréti'a cu cetatea. In acea positiune le resari sórele la luptatori, că-ci adeca batali'a durase tóta nópte. Numai atunci vediura christianii tóta marimea de periculu in care se aflá. Inca pucine minute, si turcii era se strabata in fortaréti'a. Corvinu inse si Capistrano mai avea unu singuru midiulocu de scapare. Multime nenumerata de sucituri, siomoiege, de călti si de alte materii inflammabili,

moliata in resina si putiósă, era preparate la indemana. Unu singuru cuventu de comanda, si turcii cu vestmentele loru cele largi se aflá in midiuloculu flacariloru resinóse, fara sperantia de scapare. Óstea turcésca surprinsa prin acésta strategi'a fiorósa, ardiendu in flacari, apucá la fuga. Corvinu nu perde unu momentu, ci insocitu de cei mai buni generali ai sei numiti mai susu, prorupe dein fortaretia cu totu restulu óstei sale cătu mai avea de indemana. Nimeni nu póte spune numerulu mortiloru si alu vulneratiloru dein acea nópte, ceea ce se scie este, că in fine totusi victori'a remase legata de standartele christianiloru.

In urmatórea di, 22. Iuliu, Corvinu demanda sub pedépsa grea, că óstea se nu se increíble in victori'a castigata, se nu cutedie a esí dein fortaréti'a si cetate, ci se stea in laintru; éra déca turcii aru mai incerca vreunu asaltu, se resiste toti cá unulu cu tóta barbatia. Cruciatii inse nededati la disciplina, fanatisati si inferbentati de succesele neasteptate, esira pe furisii, mai antaiu in cetisióre, dupa aceea totu mai numerosi, si se aruncara de nou asupra turciloru. In scurtu batali'a se intende pe tóte liniile. VEDIENDU ACESTE A Capistrano, incepù sa strige in tóte partile: voli'a lui Dumnedieu este, inainte fetiori! Atunci sultanulu infuriatu, apuca elu insusi comand'a, trage la sene si pe turcii asiediati in siantiurile de obsidiune si se arunca cu tóte poterile pe cruciati. Corvinu se toloasesce de acea eróre a sultanului, si ocupa siantiurile la momentu cu óstea sa regulata. Intr'aceea cruciatii strabatusera până in castrele turcesci. Macellulu se continua tóta dio'a atátu la siantiuri, cătu si intre castre, până in nópte. Hassan, ag'a ianiceriloru, care rusinatu de insultele sultanului, voliá se scóti'a cu ori-ce pretiu pre cruciati dein castre, picà mortu alaturea cu mai multe mii de ai sei. Asemenea sórte ajunse si pe beglerbegulu Turachan, éra sultanulu fu intiepatu gren de una lance in laturea stanga, dein care cauza, spumegandu de mania, s'a vediutu constrinsu nu numai a se retrage dein lupta, dara o si luà la fuga, lasandu tóta óstea in scirea profetului, dupa care inse si acésta dandu focu castreloru si folosinduse de intunereculu noptiei, isi cautà scaparea totu numai in fuga desperata si cu atátu mai rusinósa, cu cătu se vediù mai umilita truff'a turcésca. Restulu armatei batute asia, s'a opritu pe la Sofi'a.

Acesta fu rezultatulu obsidiunei de 46 de zile a Belgradului. Tóte partile óstei christiane s'au portatu barbatesce, tóte au desvoltatu bravura extraordinaria: éra una legiune de 600 studenti cruciati veniti dela Vien'a, a stralucitu cu eroismulu seu mai pre susu de tóte trupele. Numerulu celoru caduti in acelea batalii éra si nu se scie de nicairi cu securitate, pentru că fiacare chronicariu arata alte cifre: dupa unu calculu aproximativu se crede, că deintre turci la vreo 40 de mii aru fi remasu pe campulu bataliei, pe alti multi au tocatu serbii, precumu to-

*) Nu magiaru, precumu au volitu unii scriptori uugureni.

casera pe ai confederatiloru dupa batali'a dein Campulu mierleloru. Mai tóte tunurile, multime de puscii si tóte resturile de avutii câte n'au fostu arsu, remasera in pred'a christianiloru. Terrórea intre turcii a fostu atátu de mare, in cátu nu este exagerata opiniunea multora, care pe atunci erá si a lui Corvinu, cà déca poterile christiane aru fi mai datu ajutoriu numai de 30 de mii ostasi buni, turcii potea se fia scosi dein Europ'a. Nu s'a intemplatú; pentrucá nu au volitu christianii; acesta fusese destinulu. Se mai incinse si una dein pestilentielle cele mai infricosiate, produsa prin exhalatiunea miiloru de cadavre neingropate, séu abia coperite cu tierina.

Ioanu Corvinu abia mai avú atáta tempu, cá se anuntie regelui, papei si la multi altii victori'a cea mai stralucita dein câte se potea cugeta in acelea tempuri, pre candu fu apucatu si elu de cumplitulu morbu alu ciumei. Se adaoge inse, cà neauditele incordatiuni de spiritu si de corpu inca'lu fatigasera preste mesura, si asia debilitatu a potutu cadea multu mai usioru in morbu. Simtiendu cà nu mai are multe, demandà cá se'lu transpórte la Semlinu, unde sperá, cà sub cur'a mediciloru iu aeru mai curatu va avea celu pucinu mórte mai usióra. Capistrano se incercá se'lu prepare pentru ceea lume; éra Corvinu ii respunse: „Cuvióse parente, eu sunt gat'a pentru caletori'a cea mare si eterna. Tóta viéti'a mea fusese numai preparatiune pentru primirea acelu amicu bunu, carele me va conduce la tronulu a totu potentelui meu domnitoriu. Eu am sierbitu aceluia cu credentia intre tóte prefacerile si fortunele vietiei; m'am adoperatu a inpleni loculu la care me dispusese elu; speru cà pe luptatoriulu seu fatigatu ilu va recepe in grati'a sa, si'i va da lui repausu in loculu pabei eterne, la care aspira sufletulu seu.“ Dupa aceea chiamà pe filii sei Ladislau si Mateiu, carora le dise: „Faptele si exemplulu tatalui vostru moribundu se fructifice in ánimele vóstre. Remaneti si inaintati pe calea cea spinósa a honórei si a meritului, care este intre tóte inpregiurarile cea mai sigura. Problem'a principale a vietiei mele pamentesci a fostu, cá se ve dau pe acésta cale exemplu bunu. Fric'a lui Ddiu si amórea patriei este hereditatea ce ve lasu; cele ce va mai remanu voue dupa mene, sunt totu numai donuri trecatórie ale fortunei.“ Dupa ce'si recomandà pe filii sei la generalii carii stá inpregiuru, pe filiu seu celu mai mare ilu denumi comandante si gubernatoriu preste óste si Belgradu, pàna la alte dispositiuni ale regelui. Isi luà apoi remasu bunu dela corpulu oficiariloru si dela càti magnati se affá pe locu. I s'a servitu si s. Maslu, in una capella edificata de elu, unde la express'a dorintia a sa fu dusu cu crabatulu. In 11. Augustu 1456 in etate de ani 68 Ioanu Corvinu isi dete sufletulu in manile Creatoriului. Tóta lumea christiana l'a plansu. Pap'a 'ia facutu servitiulu de inmormentare (prohodu) in cathedral'a dein Rom'a cu mare pompa. Insusi sultanulu Mohamed II. informatu prin Georgie serbulu despre

mórtea lui Corvinu, fu si elu miscatu pe câteva minute de simtiemente nobili, in care 'si descoperi dorerea sa pentru mórtea unui inemicu atátu de gloriosu.

Corpulu lui Ioanu Corvinu a fostu adusu in patri'a sa cea iubita Transilvani'a si inmormentatu in baseric'a cea mare dela Alb'a-Iuli'a, precumu lasase elu insusi cu limba de mórte. Pétr'a de pre mormentulu lui Corvinu a disparutu cu totulu, au remasu numai copi'a unei inscriptiuni, care se dice cà fusese sculptata pe acea pétra, si care tienea: Joanni Corvino de Hunyad Reg. Hung. Gubernat. Pat. Mathiae Regis Hung. etc. Altii mai producu si alte epitaphiuri, precumu celu compusu de Janus Pannonius, care suna:

Joannes jacet hic, Turcarum ille horror in armis,
Ille gubernatae gloria Pannoniae,
Huniadium creat hunc, Comitem Bistricia sumit,
Nandoris Alba rapit, nunc tenet Alba Julae.

Altu epitaphiu lungu a remasu dela Hermann, care a scrisu cartea Capistranus triumphans.

Dupa mórte, chiaru chronicari inemici cá polonulu Dlugoss, n'au avutu in càtrau, ci au recunoscutu excellentele talente si merite, atátu militare, càtu si civili ale lui Ioanu Corvinu.

Inchiaiemu aceste fragmente biografice despre Corvinu, pe langa descoperirea dorintiei, cá labórea nóstra se fia de indemnu altora, de a se ocupa multu mai seriosu decâtu potemu face noi, cu trecutulu celoru mai illustrii barbati esiti dein sinulu natiunei nóstre; ceremu totu-odata indulgenti'a lectoriloru pentru unele erroru care ne voru fi scapatu dein vedere, si dein care pe unele avemu se le corregemu cu alta ocaziune.

G. Baritiu.

Insielatoria in limb'a si in literatur'a magiara.

Aceea ce dicu latinii Impostura si francii Charlatan, ital. Ciarlatano, noi o numimu simplu in limb'a popularia Insielatoria, de si noi inca avemu cuventulu Siarla, Cearla.

Limb'a si literatur'a magiara suferu multu dela càtiva impostori, charlatani, insielatori. Ómeni eruditi de ai magiariloru si-aru fi datu diumetate dein viéti'a, déca aru fi fostu in stare se'si descopere unde, in Europ'a séu Asia, originea loru. Pàna in dio'a de astadi mai caletorescu unii dein ei prin Casu inainte, pàna pe la China, fóra inse cà se'si fia ajunsu vreo data scopulu; pentru cà totu ce li se pare cà au descoperitu ei despre originea poporului si a limbei loru, stà dein conjecturi, fabule, si celu multu dein unele analogii, pe care scienti'a moderna le afla in câte diece si duoedeci de limbi. In specie originea Secuiloru (Székelyek) din Transilvani'a, a Ciangailoru dein Moldov'a si dein districtulu Brasiovului, a Cumaniloru si Palotiloru (Kunok és

Paloczok) dein Ungari'a le a frementatu mintile fôrte multu. In aceea stare a scientiei, s'eu mai bene, a nescientiei, unii venira la ide'a cá se falsifice grosu atátu histori'a, càtu si limb'a. Ne aducemu amente dela anii 1830—1832, cà unu literatu unгурénu care cunoscea bene dialectulu Palotiloru, avù impertinenti'a cá se scria in una din foliele literarie magiare, cà elu a fostu in Caucasu si a descoperitu intre Cerehesi si Ceccenti unu poporu, alu carui dialectu ar semena fôrte multu cu limb'a magiara; adaoase si càteva exemple in vorbe si constructiuni, ce e dreptu necunoscute la majoritatea poporului magiaru, cunoscute inse fôrte bene mai alesu la palotii dein Ungari'a, dupa aceea inchiáiè cu mare triumfu: Éca originea, éca si limb'a nóstra. Tenerimea dein acelea dile citea cu mare pietate cele scrise in gergulu palotiloru, admirá eruditiunea publicistului, si se inchiná la marimea descoperirei lui, facute nu in Caucasu, ci colea pe siesurile Ungariei, pe unde dicu omenii lungindu vorb'a cá si secuii: pi-ri-bék, mar-ta-locz.

In secuime s'au scolaru si mai multi charlatani de limba si literatura. Unii dein ei au inventatu si nesce semne, pe care le au baptisatu de litere stravechi secuiesci; altii au compusu càte nna carte intréga in unu gergu, in unu limbagiu, schimositu si scambatu inadensu, pentru cá se semene a limba stravechia.

Intre altele, este cunoscuta cartea titulata: *A nyelv huszonnégy hangjáról, mint a szótár és nyelvtan még annyi elemeiről.* Irta Somogyi Antal, a ki a fakó székely Codexet feltalálta.*)

Totu acestu Somogyi a mai esitu cu alta secatura, titulata; *Régi Magyar énekek.****) „Budapesti Szenle“ (Revist'a de Buda-Pestea), care se ocupa si cu critica, luase acelea scrieri ale lui Somogyi la cercetare rigorósa, si in fine le declarà de mistificatiuni nerusínate. Se aflà inse unu dr. Ios. Márk, care cutedià a le apara originalitatea loru antica. In fine inse esí unu altu criticu in „Reform“ din 18. Octobre a. c., care dupace dete dreptu criticului dein Revist'a de Buda-Pestea, veniendu a vorbisi despre literele vechi secuiesci, avù lealitatea si sinceritatea; cá se le declare de aceea ce sunt ele in adeveru, adeca de fantasia secuiesca.

Frumosu, fôrte frumosu dela criticii moderni ai magiariloru, cà nu mai sufere, cá mintile generatiuni-

*) Despre cele duoedeci si patru de sunete ale limbei, care sunt totu atâtea elemente a le dictionariului si ale gramatecei. A scrisu Antonie Somogyi, care a descoperitu si Codicele celu secuiescu galbuiu (fako = fulvus, a, um).

**) Pentru cei carii cunosc bene limb'a magiara, reproducemu aici cá de curiositate unu passagiu dein acea limba de fantasia secuiesca, careia i se adscrise origine antica, pâna ce apucà se fia demascata.

Magyar inak elő úsirúl. Arok ásat mégvégzette Balk abar a kálár út arokba venereket kát te hatalmas ár Kus! Kit nemzete kam ús apánk nézdömi áradbol el kuáradt sokas iad mason e földre Fol.

Aléga cine ce póte, dein acestu galimathias.

loru june se fia ametíte si mistificate cu atâtea scorrituri fantastice, si cà ei au inceputu se spuna adeverulu curatu, cà adeca cultur'a literaria multa puçina ce o au magiarii, este numai fructulu convietuirei loru cu popórale europene, si cà dupa regii dein cas'a Anjou, regele Mateiu Corvinu a fostu acela, care prin chiamarea la curtea sa a unui numeru considerabile de italieni invetiati, prin fundarea universitatei si a bibliotecei Corviniane, a datu si magiariloru ocaziune cá se adópte caracterele latine si cu acelea se incépa a scrie càte ceva in limb'a loru. Dícemu càte ceva, pentrucà ei insii au crediutu tempu indelungatu, cà in limb'a loru nu se póte scrie nimic de dómne-ajuta, prin urmare aceia dein ei, carii ár invetiatu carte mai multa, au scrisu latinesce, cu litere latinesci. Destulu atáta, ca cearlantani'a fu data pe facia, si se constatà, cà neci magiarii preste totu, nici ramur'a loru numita Secui, n'au avutu nici-odata litere proprie, aduse cumuva dein Asi'a, inse nici remase dela daci, nici imprumutate si prefacute dela greci, buna-óra cà cele Ciriliane.

Ne-amu crediutu de datori'a nóstra, cá se indegetamu aici rezultate cá acestea a le critice magiare, dein cause care, vrendu ne vrendu, ne atengu si pe noi. Multime de teneri romani invétia pe la scóle magiare, pe unde se afla nu pucini professori de imaginatiune vivace, ómeni fôrte aplecati si chiaru pasionati de a face, cá in literatura, cá si in historia, se predomine imaginatiunea in locu de ratiunea ce judeca si discerne lucrurile cu impartialitate. Vede oricine, cà aici jóca interesse nationali la midiolocu. Scopulu este: a inaltia si glorifica elementulu nationale asiaticu mai pre susu de celu meridionale, a insufla chiaru despretiu asupra cestui dein urma. Pe acésta cale se facu apoi multi renegati. De aici se póte esplica despretiulu ce intempini la unii teneri de nationalitate dacoromana càtra limb'a, literatur'a, histori'a si càtra tóta viéti'a nóstra nationale; de aici gretiós'a vorbire si scriere in limb'a nóstra, càci multi deintre cei trecuti prin càte optu clase gimnasiali, nu suntu in stare se'ti pronuncie s'eu se'ti scria bene nici trei propositiuni in limb'a nóstra; de aici acelea traductiuni miserabili, care totusi cutedià a esí la lumina. Teneri de acestia sermani si demni de tóta compatimirea nóstra, dati de mici la scóle unguresci, fôra picu de preparatiune in limb'a nóstra cea meridionale, inbetati apoi cu fictiuni cá a le lui Somogyi et Comp. remanu pe tóta viéti'a loru ómeni stricati, s'eu cumu dice moldovénulu, nici cane nici ogaru, nici óie nici capra, ci nisce muli seu muscoi.

Mai avuramu inca si alta cauza de a reflecta la imposture de natur'a celoru susu atense. Convietuirea cu poporulu magiaru ne inpune si noue necesitatea de a invetia limb'a lui, precumu ii inpune si lui de a invetia pe a nóstra, si inca pre càtu se póte mai bene. De aici urmédia, cà avemu se ne intendemu unii la altii midiolóce ducatórie la scopu, gramatece, dictionarie, lectura, nu inse falsificate. Mai

adaogemu, că pe vreo 900 de ani histori'a romanilor nu se pôte scrie fõra ajutoriulu historiei ungu-riloru si vice versa. Mai alesu dela véculu alu 16-lea incõce se inmultiescu successive documentele scrise nu numai latinesce, ci si ungresce, pe care érase trebue se le cunõscemu de aprõpe, se le cernemu bene si se le folosímu la scrierea historiei nõstre. Dara cumu se aiba cineva curagiulu cá se se apropie de asemenea fontani, déca chiaru criticii magiari inféra pe multe dein acelea de inpostura, cearlatanía, fictiune. Tocma pentru acésta inse, noi suntemu recunoscatori càtra acei critici, si dorimu cá numerulu loru se se inmultiesca.

Inchiaiemu acestea consideratiuni ale nõstre, inca numai reflectandu, că academi'a scientifica magiara a inaintatu chiaru si in anii dein urma preste asteptare, atátu scienti'a philologica applicata la limb'a magiara, càtu si nouele descoperiri in historia.

Colectiune de diplome

d'in diplomatiulu comitelui Iosifu Kemény, care privescu mai alesu pe romàni (valachi).

(Urmare.)

1484. C. D. T. III. p. 446.

Pe candu in archiducatul Austriei si anume inpregiurulu Vienei curgea bellu inversiunatu intre imperatulu Fridericu si intre regele Mateiu, aici in Transilvani'a natiunea romanésca (Gens Olachorum) ne mai potendu suferi, se sculà de nou cu armele in contra nobilimei si a sasiloru. Acestea duoe classi de locuitori vedienduse strimtorate prin revolutiunea romanésca, a lérge iute la rege si'i ceru prin deputatii loru Grigorie Kemény si Godefridu Fibil ajutoriu. Regele Mateiu, carele pe atunci avea a face si cu turcii, scrie lui Ioanu-voda alu Transilvaniei fõrte aspru si catranitu, cá se se arunce cu armele asupra romaniloru, se talie capefele revolutionariloru, éra déca poporulu totu nu ar vrea se se supuna, se'lu exterminare si se nu'lu mai suferi pe faci'a pamentului. Cu aceeasi ocaziune Mateiu arunca asupra numelui romanescu infamiã neauditã dicundu, că romanii (olachii) nu aru fi nici chiamati, nici nascuti pentru libertate. Acésta s'a intemplat in Novembre 1484*).

*) Acestu documentu se publicase mai antaiu, precumu arata si Kemény, in 1830. Noi candu amu mai avutu a face cu elu înainte cu vreo duoedieci de ani, amu fostu aplecati a'lu tiené de apocrifu; astadi inse nu mai vedemu cauza de a ne indoi de autenticitatea lui, si nu ne impedecamu nici intru inpregiurarea relevata de Kemény in notiti'a sa de susu, in care dice, că de ar fi fostu Mateiu de origine valachu, abia s'ar fi potutu pronuntia in modu atátu de infamã asupra poporului, dein alu carui sinu a esitu si densulu. Istori'a ne a conservatu nenumerate essemple de natur'a acestuia. Au nu totu asemenea urma-sera in aceleasi tempuri numerosii renegati greci si slavi, carii apucaserã a se turci? Au nu avem asemenea essemple chiaru si dein dilele nõstre? Amu observatu si mai susu la unu altu documentu, că Mateiu era mare catholicu; elu era dominatu de italieni si anume de càtiva episcopi. Apoi in acelu seculu religiunea si ritulu decidea in tóte ramurile vietiei publice si private; unitatea statului nu si-o potea imagina mai niméni asecurata altumentrea, decâtu numai prin unitatea religiunei. Au nu totu acésta opiniune a dominatu pâna mai deunadi? Au nu ferbe de colcaie aceeasi idea inca si in momentele de facia in mai

Mathias etc. Magnifico viro Joanni Comiti de S. Georgio et Bozin Vajvodae Transilvaniae et Comiti Sicularum salutem et gratiam. Intelligimus ex querelis universorum nobilium, et saxonum partium nostrarum Transilvanarum, Matti. nostrae p. ablegatum eorum Gregorium Kemén de Gyereu, et Godofredum Fibilum de Cibinio, modo quo decuit demisse expositis, qualiter Gens Olachorum in medio eorumdem constituta, tumultuario insultu, armataque manu, possessiones eorum infestaret, flammis omnia devastaret, horrendumque in modum ipsos nobiles plerosque interficeret, et licet Olachi nec ad libertatem vocati nec ad libertatem nati,* tamen libertatem contra Regni mandatum vi quasi et facinoribus sibi arrogare audeant. Nos itaque, qui ab initio suscepti Regiminis nostri, unicuilibet jura, res, possessionesque sartas, tectas, conservare, et conservari facere intendimus, ejusmodi attempta Olachorum nostrorum nullatenus tolerare possumus, sed ne volumus quidem, mandamus tenore praesentium fidelitati vestrae firmissime, ut infidelissimos Olachos vi etiam armata ad tranquillitatem adigatis, adigique faciatis, seditiosos capite plectendo, si vero semet porro quoque inobedientes mandatis nostris, renitentesque ostenderent, eos exterminare, nec amplius vivere sinatis. Secus non facturi sub ammissione gratiae nostrae Regiae, et indignatione Datum in campo ante Egenburgam a. D. 1484. feria IV. post fest. B. Martini.

Edidit in „Tudományos Gyűjtem.“ 1830. III. p. 104. 105.

1486. pp. D. Tr. T. VI.

Decretu regescu fõrte curiosu. La Medeasiu se apucase una parte a locuitoriloru, cá inpregiuru de cetate se sape loculu pentru pescuine si totu-odata se intarésca cetatea pria sian-tiuri. Una alta parte a locuitoriloru se oppunea la lucrarile acelea, séu incaí nu voiã se conlucre la ele. Regele Mateiu committe auctoritatiloru locali, cá se confiscare averile coloru dein oppositiune in folosulu lui.

Mathias Dei Gratia Rex Hungariae, Bohemiae etc. fidelibus nostris circumspectis Judici, juratisque Civibus, et toti Comunitati Oppidi nostri Medgyes

multe capete? Acea idea fanaticã, potentiata prin celelalte griji bellice, a sedusu si rapitu pe Mateiu pâna la furõrea de a denega natiunei romanesci (Genti Olachorum) inca si dreptulu la libertate. Acésta insulta infricosiata se potea spala si expia pe atunci, cá si in véculu nostru, numai a sange. Care va fi fostu rezultatulu nemediatu alu acelei revolutiuni romanesci transilvane dein 1484, inca nu e limpeditu beve in istoria. Semena inse fõrte, că déca romaniloru nu le a lipsitu nici atunci curagiulu si devotamentulu pentru libertate, le a lipsitu inse de siguru, atunci cá si la alte ocaziuni, disciplin'a, unitatea actiunei, unitatea comandai si barbatii de statu; de alta parte nu le a lipsitu rivalitatea meschina si passionata; au si suferitu adeca de unu morbu, carele se pôte dice cu totu dreptulu morbu grecescu, dela care s'a trasu decadenti'a si apunerea totale a imperiului bizantin, precumu si umilirea christianismului orientale si calcarea lui cu potcõvele cailoru turcesci si ungresci.

*) Vix crediderim (nota C. Jos. Kemény) haec Mathiam scripsisse, si fuisset origine Valachus. Red.

salntem, et Gratiam! accepimus nonnullos esse ex vobis, et in medio vestri residentes, qui laboribus illis, quos Cives ejusdem Oppidi nostri in muniendis, et fortificandis Oppidum illud piscinis, aggeribus, et fossatis circumquaque inchoaverunt, non modo contradicerent, aut ipsos in hujusmodi laboribus eorum opera, et auxilio juvare vellent, imo ceptum opus hujusmodi totis viribus impedire conarentur, quia autem nos volumus, ut non obstantibus contradictionibus quorumcunque, labor ceptus quo primum perficiatur. Mandamus idcirco fidelitati Vestrae firmissime, quatenus postquam temporis commoditatem nancisci seu habere poteritis, juxta limitationem Judicis et Juratorum Civium Vestrorum universaliter nemine excepto, hujusmodi laboribus salutaribus incumbere, et assistere, et tali diligentia et studio, ac festinatione eosdem continuare debeatis, ut quam primum labor ipse debitum finem sortiatur. Alioquin facultatem damus praefatis Judici, et Juratis Civibus vestris, ut, ipsi omnium illorum, qui hujusmodi labori contradicerent, ac in eisdem eos juvare recusarent, res, et bona majestati nostrae occupare, et tenere debeant, auctoritate nostra ipsis in hac parte attributa mediante, aliud igitur non facturi. Datum Vienna in festo B. Thomae Martyris a. Domini 1486.

Mathias Rex m. p. L. S.

Copia in Coll. Ms. Biblioth. Colleg. Reform. Claudiop. T. II. p. 137.

Lazari Koldus de Runya, in persona Vajvodae mandatum ad Officiales Comitatus Kolos, ut profugum ex Sz.-Marton Jobbationem Gregorii de Bethlen ex Kecsed possessione Capit. alb. reducant, de anno 1486.

Suppl. C. D. T. V. p. 17.

Acestu documentu coprende unu essemplu de reducerea unui iobagiu la domnulu seu de mai inainte, anume Grigorie de Bethlen, dela domnulu la care cautase scapare, si care era capitulu de Alb'a, era pe bietulu iobagiu ilu chiama Nicolae Cnezulu, de unde se combina, ca acestu mai inainte ar fi fostu omu liberu, ar fi cadutu inse in iobagia (robia) la famili'a Bethlen.

Lazarus Koldos de Runya, nomine et in persona magnifici Domini Vajvodae Transilvani*) constitutus, nobilibus viris Comiti vel Vice Comiti, et Judici nobilium Comitatus de Kolos salutem cum dilectione. Dicitur nobis in persona Egregii Domini Gregorii de Bethlen, quomodo superiori anno quidam Nicolaus Kenez Jobbatio suus, de possessione Szent-Martoni, 1) bonis ut puta ipsius exponentis, non habita ipsius licentia, neque justo suo terragio deposito, contra Regni consuetudinem, ad Kecset, 2) bona videlicet honorabilis Capituli albensis se ipsum transulisset moraturus, et quia tales Jobbationes profugi

rursus ad pristina eorum habitacula sunt reducendi, pro eo requirimus vos, et in persona praefati Domini nostri Vajvodae generosi, firmiter committimus vobis praesentibus, quatenus agnita praesentium notitia, scitaque prius, et experta de praemissis omnimoda veritate, praefatum Nicolaum Kenez, ut praemittitur, de bonis ipsius exponentis, ad bona dicti Capituli indebite profugum, simul cum omnibus rebus, et bonis suis, videlicet cum oneribus, et birsagiis in talibus infligi solitis de praescriptis bonis ipsius Capituli, rursus ad pristina habitacula sua Bona, ut puta ipsius exponentis reddere, reducere, et reduci facere velitis et debeatis, nec aliud facturi. Praes. Perlect. Exhib. Restit. Datum in Kolosvár in festo B. Antonii Martyris a. D. 1486.

Copia in Coll. Ms. Comite Szekellyiana Bibl. Colleg. Reform. Claudiop. T. IV. p. 339.

Edidit Benkő Milkovia II. p. 315.

1486. Suppl. C. D. T. V. p. 20.

Regele Mateiu, aflanduse fórte strimtoratu de bani, cere dela sasi ardeleni ajutoriu nou de bani, era in casu de a nu voli se'i dea, arunca tota responsabilitatea asupra loru.

Mathias Dei Gratia Rex Hungariae universis Judicibus, et Juratis ac senioribus ceterisque septem et duarum sedium, nec non terrae Barsza ac Bistriciensis saxonibus salutem et gratiam. Cum his diebus superioribus Domini Praelati, Barones, et Proceres, ac alii Regnicolae hic Budae pro tenenda Diaeta convenissent, inter alia, quae bonum statum, commodum, et tranquillitatem Regni respiciunt, considerantes expensas nostras, quas his praeteritis temporibus ad alendas, et conservandas gentes nostras facere oportet, simulque animadvertentes necessitates nostras, quibus usque ad extremum premur de bonis eorum contributionem unius auri ultro, prout aditur promiscue obtulerunt. et insuper etiam Civitates nostrae liberae, et alii omnes subditi nostri similiter subsidium obtulerunt; verum quia tanta, et tam gravis est ipsa nostra, et Regni nostri necessitas, ut ad propulsandam illam non modo oblatum ut praefertur, sed ne majus quidem subsidium sufficere videretur. Eam ob rem, licet statueramus vos per aliquantulum temporis supportatos relinquere, tamen tanta urgente necessitate facere non possumus, quin etiam a vobis subsidium petamus, quod profecto minime faceremus, nisi maxima nos adstringeret necessitas. Proinde rogamus vos et hortamur, et nihilominus strictissime committimus, quatenus vos quoque considerantes nostram et Regni nostri necessitatem, et signanter praesentem rerum nostrarum statum et conditionem, juxta informationem fidelium nostrorum nobilis Johannis Móre, et magistri Civium Civitatis nostrae Cibiniensis, instar aliorum subditorum nostrorum succurrere, et nobis majorem, qua fieri poterit summam, citissime, et sine omni mora disponere debeatis, in hoc vero cavete ne difficultatem, aut renitentiam faciatis, quoniam si id facere

*) Combina ea, quae Venni notis ad Felmer p. 158. ad paginam Felmerii 126. connotavit.

1) Fuit in Comitatu Colos. — 2) Kecset Comitatu Colos.

attentaretis, atque negotia nostra et Regni nostri ad quae subsidium hujusmodi deputamus, aliquo facto turbarentur, nemini alteri, nisi vobis, et quidem gravissime imputaremus, aliud igitur iterum, atque iterum committimus facere nullo modo audeatis. Datum Budae feria sexta proxima ante festum Beati Tiburtii anno Domini 1486.

Originale exstat in Arch. Natio. Saxon. sub Nr. 432.

Edidit Schuller in „Umrisse der Geschichte Siebenbürgens I. Urkundenbuch,“ p. 1--7.

1486. Suppl. C. D. T. V. p. 22.

Lucru fôrte rarú in acelea tempuri! Mateiu dà comunei Têc'a urbariu, adeca lege rurale.

Dat. in Domo nostra Erked die Dnico. ante festum OO. SS. Michaelis de Zob literae, Jobbagonibus in Oppido suo Theke commorantibus Urbarium praescribentis.

Fragment. ex apographo edidit Eder in Felmer, a p, 243—245.

Has literas confirmavit Verbóczius 1531.

1486. Suppl. C. D. T. V. p. 23.

Donatiunea regésca facta lui Iacobi dela Gárliste si fratelui seu pe 2 comune si una parte dein a trei'a comuna.

Mathiae Regis Donationales super possessionibus Rapolt penes fluvium Bolsavycæ, et Plessiva, et portione in Valisora pro Jacobo de Garlistye, et per eum fratri ejus Stephano.

Innuuntur solum in literis anni 1578. in Tom. VIII. — Suppl. C. D. Keményiani p. 18.

1487. Supl. C. D. T. V. p. 35.

Romanii edificasera una comuna, unu satu nou. Sasii si nobilii 'iau datu focu. Regele decretà, cá tetiunarii acia se fia scutiti de ori-ce pedépsa.

Feria 2. prox. post Domini. Ramis-Palmarum. Mathiae Regis salvus conductus, de non attrahendis Regnicolis ob novae villae (Ujfalú) a Valachis propria autoritate exstructae combustionem, in jus.

Orig. in Tab. Nat. saxonicae sub Nr. 443.

Meminit Eder in Felmer, p. 267.

Fragm. edidit Eder in Schaeseo p. 298.

1487. App. D. Tr. T. VI.

In comun'a romanésca Lupsia, care este si astadi una dein comunele cele mai de frunte in muntii apuseni ai Transilvaniei, mai era inca si pâna in dilele regelui Mateiu Cneziatu romanescu, éra demnitatea de cnezi era representata prin trei romani, Nicolae, Stefanu si Mateiu. Cu ocaziunea dietei ce s'a tienutu la Bud'a in Aprile 1487, regele Mateiu cassà acelu cneziatu, si pe lupsiani ii supuse la comun'a oppidului montanu, auume Ofenbai'a, cu dreptu hereditariu si cu supressiunea dreptului lupsianilaru, séu a cneziloru, de a contradice si a protesta. Teritoriulu Lupsiei era pe atunci de unulu si diumetate miliaru.

1487. Statut. Relatoriae conv. Monost. b. v. de Colos M. de feria 4. p. a. fest. beati Urbani Papae prox. ptr. quod, ex mandato sententionalium Mathiae Regis in conventionem Generali Budae 10. Apr. 1487. celebratarum in facie Civitatis Offenbanya pro eadem

quantitatem unius et dimidia Raste*) seu easdem utraque possessiones Lwpsa cum cunctis earum utilitatibus et pertinentiis, quae solum modo Keneziatu honore Nicolao, Stephano, et Mathiae de Lwpsa pertinebant „eo jure, quo ad ipsos pertinere dinoscitur relicto et dimisso, pro Civibus, incolis, et laboratoribus Civitatis Offen-Banya perpetuo possiden. contradictione quorumvis non obstante statuerit.

Literae hae insertae sunt confirmationalibus Mathiae Regis de anno 1487. 15. Nov.

Et literae hae p. longum exaratae continentur in Transumto judiciali Wladislai Regis de anno 1504. 20. Nov., quas possidet Com. Jos. Kemény.

Metales Incolarum Pagi Resinar

1488. Suppl. C. D. T. V. p. 39—42.

La anulu acesta comitele Iosifu Kemény pune duoe documente traduse pe latinia dein limb'a romanésca. Acelea documente coprendu descrierea teritoriului comunei Resinariu, asia precumu se dice, cá fusesse acela limitatu si regulatu in dilele regelui Mateiu. Prim'a descriere se provóca la unu altu documentu, care ar fi emanatu tocma dela regele Atilla dein a. 420, citédia si pe Radu Negru voda. Resinarenii au produsu acestea documente pe tempulu imperaterei Mariei Tereciei, anume in contra sasiloru; dara guberniulu si thesaurariatulu leau declaratu de apocrife, de false, minciunóse; cu atátu inse bate mai multu la ochi, cá unu barbatu cá Kemény le aflà totusi demne de a le lua si trece in collectiunea sa cea vasta. Este lucrulu criticiloru a disputa despre authenti'a acestoru documente Noi le publicamu aici cu convictiunea morale, cá ele in totu casulu au base istorica vechia; mai departe credemu, cá chiaru si dein consideratiuni filologice merita, cá se le facemu cunoscutu lectoriloru, cá-ci aflamu in ele mai multe cuvente, care mai tóte se afla si astadi in limb'a daco-romana, precumu: Resinari, Cisnadieni, dein Gur'a váii Albiniloru; Façi'a cu nàsip; Calbau; Fontan'a négra; Buceci; Radu-voda negru; Ivan Neagoe; Cindrea; Cristianu; Cneazulu; Rece; Resinova; Bâtrinu; Gaura; Dnos (?); Crâncu; muntele Vellare; muntii Gantiu (?); comun'a Turnu; Poplisiu; Obreja; Peren-rosiu; Rogozu; Lunca; Costeliu (Castellum); muntele Clabucu; Lascu; Izvoru; Dosul; Piétr'a Costinu; Dinos (Dnes, celu de dein susu?) Gautiul; Hilm; Vallea Popescului; Pamentu Rosiu. Numele subscrise la alu duoilea documentu inca merita tóta attentiunea. De altumentrea speramu, cá Resinarenii voru fi avendu in archivulu comunei loru documente aceste si altele mai multe, cu care au portatu parentii si strabunii de strabuni ai loru processe pentru teritoriulu loru. Trebuie se se afle urme de aceste si in Munteni'a intre documentele monastiresci, scrise in limb'a slavóna.

In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, et cum Illustritatis suae a Deo insigniter, ac omni virtute condecorati Mathiae Regis consensu renovatae, et denno confectae sunt Litterae Metales Pagi Resinar motu et rogatu sedis Judiciariae, quadraginta Viratus, ac Juratorum, ut sciatur, et observetur, quo ducuntur Limites nostri Territorii Resinariensis in toto circa circum, quemadmodum antiquissimis Litteris metalibus bonae memoriae pervetusti Regis Attilae in anno 420. statutum exstiterat, in anno vero 1488. Christi, altefata sua Majestas Rex Mathias multo inferius nobis ipsum Territorium excindi curavit ac ampliari, atque modo sequenti elevatis signis meta-

*) Milliare.

libus munitum incipit signanter a capite sylvae querceae inferiori, et hinc Territorii nostri limes ducitur sursum, vicinorum autem Csisznodieny deorsum, ac consequenter nostrae metae collimant ad hibernalem orientem trajiciendo Pratum Lunca dictus d'in Gur'a vâii Albinilor, in rivo ab oriente una meta terrae elevat, porro dehinc ad captum usque occulorum progrediendo alia rursus meta cursoria erecta. Concomitantes ad sinistram divertendo, ac per nemus betulaceum ascidentaliter transit per meditulum vâii Albinilor proditque in Facia cu nâsip (faciem arenosam) continenter paulo ulterius procedendo descendit per quemdam Montem, et intrat fluvium Claustro paulo superius profluentem, adque spatium, quod visu metiri potest, in certum apicem tendens procedit paululum, et intrat vallem Kalbau vocitatum, ascendensque amnem provenit ad rupturam Fontana Négrà, descendit porro per quampiam callem, ac intrat magnum fluvium, indeque limes noster sursum versus partem orientalem prosequitur, vicinorum autem collateralem septemtrionalem usque quo dividuntur duo rivi atque isthinc pars nostra continuat per amnem a montanis defluentem, ubi tandem appellit ad Alpes Bucsecs magni quondam Principis Radu Voda Negru, qui vixit anno a condito mundo 6740. hinc prodit in proruptum montem, et jam ab isto loco a sinistris manent vicini Csisznodieny ab hinc ascendimus simul cum montanis modo memoratis Bucsecs et continuo per jugum montis Klebuk procedimus, quae alpes pertinent ad Ivan Nyagoe usque ad altum verticem hic sejungimur a montanis, septemtrionem versus pone montem Ivan Nyagoe, et collateraliter per pedem montis descendimus in oram rivi ac ascendimus secus magnum flumen transimus profundae fossae fontem sursum versus per Clivum quemdam in Culmen alpium Csindre nuncupatarum devenimus, ac hinc aliquantam planitiem ad metas usque suscipimus, ubi tandem coincidimus cum Pago Cristianu a facie alpium Kneazului vocatarum consequenter ex culmine alpium Csindre procedimus inter lacus per pedem montis deorsum, ubi flumina conjunguntur, pergimus porro transeundo per latera declivia loci, ut pote Rece dicti continenterque per ipsum deorsum alpium modo praetactarum, donec per pedem montis Resinov ad petram concavam non exitur ad fastigium montis Bâtrinu, hacque continet limes jugum hujus montis, usque ad alterius montis Gauri scilicet dictarum verticem, quae alpes prosciipiunt ad orientem aestivalem, ex capite montis hincque per rivum a sinistris progrediendo plane infra per decurrentem ab hibernali Oriente amnem descendimus, consequenter usque ad Rivum Dnes per cujus semitam eundo, usque locum Krênk quae pervenit in finem montis Vellare, hujusque jugum continet usque verticem Alpium Gancz ubi una meta terrae est elevata, hic separamur a Cristianu et regione venimus cum pago Turn, descendendoque per Rippas una meta cursoria erecta

existit, transimus per meditulum Poplisului supra locum Obrésa arenosum collimando tangit Caput sylvae querceae, ubi rursus meta terrae conspicitur, ulterius proficiscimur per idem quercetum et e regione eundo cum Turn usque ad rubrum torrentem (Pereu rosu) ex hic una cursoria meta terrea descendimus ab hinc, et trajicimus carrectum (rogoz) usque quercetum, ubi perinde una meta terrea erecta visitur, prosequimur porro per ipsum quercetum donec convenimus ad ipsos vicinos Csisznodieny, ac hic quoque meta cursoria elevata habetur, usque dum exit in fenetum Lunca. Hac circumductione metam continetur terrenum, seu territorium Valachicum Pagi Resinar proprium nemini subjectum, nullus in eo territorio mandandum quicquam habet, neque in Agris, aut in fluviis, neque in glandinatione, neque in Corileto, ita nec in quocunque alio beneficio, et statutae sunt praesentes Litterae metales tempore Illustritatis suae a Deo dilecti Mathiae Regis, dum currebat annus a nato Christo 1488. dies vero 22. mensis May.

Sequuntur 24. subscriptiones seniorum Pagi Resinar.

NB. Metales hae valachica lingua fuere scriptae, versio earum in latinum, inque simplici copia exstat in Arch. fisci D. fasc. 25. append.

Notandum porro. has metales, qua suffectitias, et falsas, cassatas fuisse, signanter 1.) medio Ordinum R. Gubernii sub 30. May 1777. emanatorum in verbis: „Putatitium illud Privilegiorum ab Atila Rege, et supplicantes vane credunt, Instrumentum per D. Vice-Directorem Illmo. Dno. Comiti Carolo Teleki Consiliario Gubl., et in hac materia investigatori Commissario productum supposititium. nulliusque authentiae et considerationis esse potest.“ 2) medio Ordinum R. Gubernii, sub 5 febr. 1784. emanatorum: „ex praemissis palam est, productas de anno 1488. litteras metales nullam porsus fidem mereri, sed juxta Decr. Trip. P. tit. 14 et 15. ac 17. tanquam dolose fabricatas inanes, et in judiciis rejicendas esse.“

(Va urma.)

Exercitiulu in arme. Limb'a militaria.

Ori candu ni s'a datu ocasiune in cursulu vietiei nôstre, amu indemnatu cu totu-adensulu pe tenerimea nôstra, cá se nu'si pregete a se exercita càtu se póte mai bene in manuirea armeloru; se nu se ferésca de servitiulu ostasiescu in armata, ci inca se'lu caute; se iubésca scientiele militare si se se ocupe cu densele. Intocma, in acestu intielesu amu scrisu si in anulu trecntu, atâtu in Nr. 4 alu acestei folie, càtu si mai tardfu in Gazet'a Tr.

Scimu bene, cá acésta doctrina a nôstra este considerata de multi cá oppusa cunoscutei doctrine, care dice: Petre, бага sabii'a ta in tée'a ta, cá celu ce

scóte sabii'a, de sabiia va morí. Este inse tempu multu, de candu noi amu pusu ambele acestea doctrine facia in facia, si amu aflatu, cà contradicerea între ele este numai la parere, si cà numai educatiunea nóstra cea calugarésca, primita dela calugarii greci, mai alesu de candu a cadíutu Constantinoplea in manile turciloru, ne face cá se ni se para pecatu a porta arme. Calugariloru adeca le a fostu lene a invetia si a distinge ageru, cà una este a manuí arme cu scopu cá se omori ómeni cu totulu innocenti, séu cá se o folosesci in contr'a legeri si fóra niceunu feliu de auctorisatiune data dela potestatea legale si legitima a statului, si cu totulu alt'a este, a porta arme si a te deprende bene in manuirea loru cu scopu cá se'ti aperi persón'a ta si a familiei tale de atacurile lotriloru, carii tienu drumurile, si ale celoru carii spargu incuietori si venu se te omóre in capu de nópte, séu si dio'a mare, si se te spoliedie de totu ce ai; apoi éراسi una este a inarmá mii de juni si barbati vigorosi cu scopu cá se calci tíer'a si patri'a unui altu poporu, se'lu spoliedi, se'lu subjugi, se'lu supui spurcateloru tale pófte, se'i rapesci nu numai averea, ci si demnitatea de omu, libertatea, convictiunile religióse, limb'a, nationalitatea si tóte institutiunile tieriei, — si cu totulu altu ceva este, a'ti exercitá junimea in arme si a o instrui càtu se póte mai exactu in tóte ramurile scientieloru militare numai cu scopu, cá in orice casu de pericula, între orice configuratiune a evenimenteloru, se fii totudeauna in stare de a'ti apara cu celu mai bunu succesu totu ce'ti este msi scumpu, mai pretiosu, mai sublime pe acestu pamentu. Pacea între popóra si pacea universale este unu idealu in adeveru sublime, a carui realizare o au doritu si o voru dori totudeauna toti ómenii de bene; pàna acuma inse elu a reimasu totu numai idealu nerealisatu nici pe duodeci si patru de óre. Trist'a realitate, intrég'a historia a omenimei de multe mii de ani, ne adeveresce pàna in dio'a de astadi, cà precumu terele selbatecs rapitórie, intocma si diversele parti ale omenimei, genti, popóra, natiuni, triburi, hórde, s'au aflatu si se mai afla in lupta continua; cà-ci déca si nu curge pe fiacare di sange in batalii tienute peptu la peptu, dara temerea unora de altii este in permanentia, de di si de nópte, cá si cumu te ai aflá in societate de lei, tigrii, sierpi si crocodili. Proba invederata armatele permanente, nu numai in Europ'a, ci si in Asi'a, Afric'a, Americ'a si pe multime de insule ale globului. Mai alesu popórale mai mici nu sunt sigure nici pe unu momentu de subjugare si sugrumare dein partea celoru mai mari si mai tari; de aceea trebuie se'si desvólte si tiena in activitate tóte poterile, atátu fisice càtu si spirituali, pentru cá totudeauna se fia in positiune favorabile de a se apará cu energia, pe care inemiculu se o tiena mente. Déca s'au mai facutu vreodata in lume incercari de pace universale, apoi acelea s'au facutu in modu eminentu de càtra auctoriulu religiunei chri-

stiane, carele a disu: Pace voue; care inse a prevenitu cu tóte acestea, cà chiaru si marile adeveruri propagate de elu voru da ocaziune la cele mai feróse belluri si versari de sange, éra profeti'a sa se impliní in cursu de 1840 de ani de mii de ori in modulu celu mai fiorosu, cà-ci dein caus'a religiunei christiane s'au sacrificatu sute de milióne de vietii omenesci. Histori'a eclesiastica este totu asia abundante in descrierea bellurilor religióse, cá si cea politica; si prea adessea nu o poti separa pe una de cealalta.

Asia dara se rogamu Ceriulu cu totii pentru pacea universalá; dara pentru cá ea se viena mai curendu, se ne exercitamu in arme cu atátu mai barbatesce, si popórale cele mai mici se fia cele dein urma, care se faca dein sabiia cutietu, dein pusca secure, dein tunuri campane.

Dara noue romaniloru ne mai lipsesce inca multu pàna la exercitiulu perfectu in arme si pàna la castigare scientieloru militare. Intre altele avemu se ingrijimu si de limb'a, de terminologi'a militaria.

In armat'a imperiala este lege, cá de limba nationale a unui regimentu se fia recunoscuta aceea, care este limb'a maioritatiei ostasiloru. Sunt si regimente amestecate asia, in càtu se afla in ele reprezentate câte duoe nationalitati aprópe in numeru egale, de ex. romani si secui, séu romani si serbi. Pentru asemenea casuri este éراسi lege, cá toti oficiarii fóra distinctiune, se fia obligati a invetia limb'a, séu un'a dein limbele regimentului, intr'unu terminu anumitu, éra la casu contrariu se se stramate dela acelu regimentu. Cu tóte acestea, sunt regimente, in care nici chiaru suboficiarii, cumu corporalii, sergentii, nu canoscú limb'a soldatiloru, séu cà vorbescu unu jargonu, unu galimathias de limba, in càtu iti vene se'ti astupi urechile candu ii audí. In acelea casuri intielegerea între superiori si subordinati este redusa aprópe numai la pantomimica, prin urmare este impossibilu cá se nu suferu servitulu si chiaru disciplin'a. Preste acésta, cei mai multi ostasi trebuie se simtia óresicare dorere sufletésca vediendu, cà superiorii loru séu nu sunt in stare se invetie limb'a loru, séu cà o despretiuescu si de aceea nu o invétia. Limb'a de comanda si oficiale in armat'a imperiului austriacu este cea nemtiésca; sutele de mii de ostasi invétia cuventele de comanda si se intocmescu dupa ele. Dara in tempurile nóstre nici decumu nu este de ajunsu numai cu atáta, pentru cà acuma s'au convinsu si generarii cei mai betrani, cà diversele parti ale armatei nu mai sunt, nu trebuie si nu potu se fia cá odinióra, simple collectiuni de automati, machine, care se misca dela unu locu la altulu prin resorturi, arcuiri, séu prin poterea de vaporu, fóra a le fi permisú, necumu se vorbésca, dara nici se cugete; ci acumu se cere si dela soldatu óresicare scóla, unu gradu órecare de intelligentia, in proportiunea in care se perfectionédia artea militaria si in specie armele. De aceea vedemu cà la tóte

partile de trupe până diosu la companii s'au infien-
tiatu scóle, cu sfere diverse de activitate. Ce se faca
inse oficiarii-professori ai acelor scóle, déca ei nu
cunoscú bene limb'a regimentului? Asia recrutii nu
potu face progressu doritu.

Intr'aceea se fia si popórale drepte in acésta
materia, si anume noi romanii se ne marturismu
pecatulu si se recunóscemu, că noue până acilea de
nimicu pe lume nu ne a pasatu asia pucinu, cătu
ne a pasatu de sórtea fetioriloru nostrii, pe carii
'iamu datu, ori amu fostu necessitati, constrinsi, a'i
dá la regimentele imperatesci, ci de comunu 'iamu
tíenutu că desbinati dein sinulu natiunei, că pierduti,
că morti dein dio'a assentarei loru. Ne mai tiene
adeca legati opiniunea vechia si traditionala, de candu
fetiorii nostrii éra prinsi cu funi'a séu cu asia numi-
tulu arcamu, precumu se prenda caii selbateci, séu
si cu canii satului si cu zavodi*), apoi ii ducea pe
tóta viéti'a, până candu adeca mai era in stare se
pórte armele, éra disciplin'a era totu asia de barbara,
că si modulu recrutarei. S'au schimbatu cu totulu
acelea tempuri si inpregiurari; de aceea noi inca se
ne schimbamu cu totulu opiniunea nóstra, se nu ne
mai tienemu pe filii nostrii că perduti prin assentare,
ci se'i consideramu că dusi la scóla, ce e dreptu,
aspra, se credemu inse că folosítoria, precumu o
credu acésta tóte popórale ajunse la conscienti'a de
sene. Destulu amu fostu crescuti câteva sute de ani
curatu calugaresce, popesce, bizantinesce; se mai cer-
camu in cătuva si militaresce, si europenesce. Avemu
limba minunata pentru invetiaturile theologice in tóte
ramurele, până si in ramur'a séu specialitatea ana-
themeloru; dati se ne formamu si limba militaria
pentru tóte ramurele artei militare, nu'mi pasa până
la cea dein urma specialitate, a injuratureloru că si
cele nemtiesci de Kreuzdonnerwetttertausendmillion-
sacrament, că-ci si acestea sunt totu numai nescé
formule de anathema, numai nu calugarésca.

S'au vediutu pe la regimente unele carticele tipa-
rite, cu terminii de comanda si de instructiuni scurte,
tradusi in romanesce, inse traductiune atátu de mi-
serabile, in cătu este mirare, cumu a cutediatu cine-
va se'si recomande acea maculatura spre tiparire.
Inca de candu amu vediutu acea nefericita tradue-
tiune dein limb'a nemtiésca, ne amu decisu a repro-
duce in acésta fólia una serie de instructiuni si ter-
mini tehnici militari asia, precumu ii aflamu tradusi
séu prelucrati dupa originalulu francescu de cătra
ómeni competenti de specialitate. Sciutu este

*) Acésta barbaria cumplita a duratu până in an. 1829,
si respective până in a. 1847, candu anume aici in marele Prin-
cipatu alu Transilvaniei s'a vedintu mai autaiu recrutare prin
tragere la sorti; éra până atunci deregatorii comuneloru era
obligati a se arunca cu furci de feru si cu alte arme asupra
fetioriloru că se'i apuce, se'i lege si se'i duca la temnitia,
de unde apoi ii assentá. Multi fetiori se apará pe mórte si multi
ómeni isi perdeu viéti'a. Dara nobilii (nemesii) era scutiti preste
totu de serviciulu militariu.

că traducerea dein limbele neolatine analitice in limb'a
nóstra, totu analitica, se face neasemenatu mai usioru
si mai bene, decátu dein ori-care alta limba. Avendu
inse cineva deinaintea sa traducerea dein francesce,
se va deda că se traduca totu asia netedu, de ex.
dein limb'a germana.

In Nr. v. vomu incepe cu: Regulamentulu
asupra exercitiului si manevreloru de in-
fanteria.

CONTU-CORENTU

alu onor. comitetu alu asociatiunei transilvane etc. cu redac-
tiunea diuariului „Transilvani'a“ pro 1873.

D A R E.

Ian. 1. Saldulu anului 1872 fr. 32. 83. Febr. 1.
pentru urmatórele conturi aldade sub liter'a a) Nr. 1,
2, 3 d'in „Transilvani'a“ tipografiloru Römer & Kamner
fr. 61. 50. Martiu 1. b) Nr. 4 fr. 19. 50. Martiu 29.
c) Nr. 5, 6, 7 si 250 adrese fr. 71. — Maiu 1. d)
Nr. 8 si 9 fr. 39 — Maiu 20. e) Nr. 10 si 10 a-
drese fr. 20. — Iuniu 18 f) Nr. 11 si 12. fr. 39. —
Iuliu 17. g) Nr. 13 si 14 fr. 39. — Septemb. 8. h)
Nr. 15, 16, 17 si 16 adrese fr. 59. 30. Novemb. 15.
i) Nr. 18, 19, 20 si 21 si 9 contiuri adrese de po-
sta fr. 86. 50. Dec. 6. k) Nr. 22, 23 si 24 fr. 65. —
Dec. 22. l) pentru ostenelele avute cu espeditiunea
„Transilvaniei“ lui G. Dobrinu fr. 60. — m) pen-
tru brosiurarea „Transilvaniei“ pro 1872 lui Ioanu
Járó fr. 10. 85. n) pentru 2 ladi de pachetatu „Trans.“
pro 1872 lui G. Temesvári fr. 1. — Pentru servi-
toriulu dusului manuscrigeloru si a „Transilvaniei“
la prenumerantii locali fr. 12. — Pentru 600 marci
à 1 cr. si 661 à 2 cr. fr. 73. 22. Pentru porto la
corecturi si corespondentie cu manuscrite trimise
dela Vien'a si Bucuresci prin redactoriulu foliei fr. 1. 20.
Pentru porto la diurnalele sosite dela Romani'a, si
adeca „Trompet'a Carpatiloru“ 54, „Poporulu“ 54,
„Gazet'a Craiovei“ 52, „Vocea Husiloru“ 17, „Cu-
rieriulu de Iasi“ 156, „Revist'a científica“ 24 nu-
mere à 2 cr. fr. 7. 58. o) Pentru porto la core-
spondentie recomandate (6 recepise) 85 cr., corespon-
dentie nerecomandate fr. 2. 40.; pentru recuise de
cancelaria, ad. charthia de scrisu, pene, negréla, creióne,
céra fr. 1. 58. p) Pentru unn contu alu fabricei de
charthia dela Zernesci fr. 132. 91. Dec. 24. Pentru
saldulu nou in favórea onor. asociatiuni, fr. 47. 09.
Sum'a fr. 883. 31 cr.

A V E R E.

Pentru anticipatiunea primita dela onor. comi-
tetu in 31. Ianuariu fr. 250. — Maiu 25. fr. 200. —
Octobre 17. fr. 250. — Pentru banii de abonamente,
carii s'au primitu dea-dreptulu la cass'a redactiunei
in Brasiovu dupa list'a alaturata sub lit. A fr. 183. 31.
Sum'a fr. 883. 31 cr. Asia in

1874 Ianuariu 1. au mai remasu asupr'a spe-
seloru anului 1874 la redactiune per cassa fr. 47. 9.

Asia dăra tipărirea și expedițiunea foliei Transilvani'a, cu post'a, costă pe an. 1873 v. a. fr. 836 cr. 22. Déca acésta editiune s'ar fi facutu simplu că carte într'unu singuru tomu, și s'ar fi datu cumu amu dice, dein mana, atunci ar fi costatu și mai puçinu, pentru că aru lipsi dein spese expedițiunea cu 60 fr. și marcele postali 73 fr. 22 cr. Déca s'aru vende tóte 500 exemplariile cu câte 3 fr., care pretiu ar fi fórte eftinu, celu mai eftinu in tierile nóstre, atunci venitul brutto ar fi 1500 fr., éra spesele cu honorariu cu totu 1236 fr. 22 cr.

Societatea agricultorilor romani.

Spiritulu de asociatiune a inceputu a petrunde și intre romani; semnu invederatu, că increderea in honestate, in moralitatea publica și privata inca a inceputu se prinda radecine in mani'a tuturor elementelor inemice moralitatii și prosperitatii. In anii acesti dein urma avemu câteva probe de asociatiuni care au reesitu bene și unele fórte bene. Mai de curendu dn. P. S. Aurelianu, directorulu scólei agronomice, a esitu cu vechiulu seu planu de predilectiune pentru fundarea unei societati de agricultori. Scopurile acelea societati sunt respicate in statutele publicate mai antaiu in fóli'a „Economí'a nationala“ Nr. 10. In prefaçiune la statute dn. Aurelianu dice intre altele:

Probe invederate ne-au convinsu pe toti cati ne ocupamu de agricultura, ca perdemu și perdemu fórte multu, necomunicandu-ne unii alior'a cunoscintiele ce posedemu, că multime de observatiuni practice remanu fóra folosu pentru agricultorii nostri, că in fine multe și numeróse innovatiuni consacrate prin practica, in diferitele ramuri ale agriculturii, ne fiindu cunoscute decâtu într'unu cercu restrinsu, se introducu in agricultur'a nationala. Pe de alta parte este invederatu, că de cativa ani afóra de cultivatorii cei mici, cari dein meseria se aplica la agricultura, persóne cu cunoscintie și avere au inceputu a se ocupa într'unu modu seriosu de exploatarea pământului. Acésta imprejurare unita cu nevoile agriculturii nóstre, ni se pare cea mai favorabila pentru a pune temelí'a cea mai durabila unei societati a agricultorilor romani

Subsemnatulu plinu de credintia, că confratii sei in agricultura se voru intrece in a coulucrá pentru fondarea unei asemenea importante asociatiuni, și permite a publicá statutele de mai josu. Aceste statute in stare de proiectu se voru subscrie imediatu de catra cincidieci de persóne cari voru constitui inceputulu societatii agricultorilor romani. Una-data subscribe, fondatorii se voru intruni fóra intardiere și voru proclamá că societatea agricultorilor romani este fondata. Nu ne indoimu că numerulu societa-

rilor va spori, și că la capetulu anului adunarea generala a societatii va completá lipsurile inevitabile ale staturilor.

Cu totu slabulu resunetu ce póte avea vocea acelu care are onóre de a servi agricultur'a nationala de suntu patrusprediece ani, iau curagiulu a conjura pe toti confratii agricultori, că se se unésca cu totii pe acestu terenu alu prosperitatii agriculturii nationale. Astadi mai multu decâtu ori cându, cele mai imperióse interese ne comanda a ne dá manile cu totii pe terenulu economicu, a fi un'a in marile cestiiu privitóre la economí'a nationala.

Terminandu ne permitemu a rogá pe confratii in diaristica, că se binevoiésca a dá publicitate staturilor societatii agricultorilor romani, pentru că toti cei interesati se póta luá cunoscintia de densele.

Persónele cari voru binevoi a se inscrie intre membrii societatii agricultorilor romani, suntu rogate a se adresá prin scrisu către subsemnatulu, pentru că se póta fi insciintiate a lua parte la prim'a intrunire. Adresele respective suntu neaparate.

P. S. Aurelianu.

Bibliografia.

Catechismulu sanetatii (Igien'a, Dietetic'a) intocmitu pentru poporul romanescu și scólele populare elementare.

Catechismulu antropologicu, intocmitu pentru poporul romanescu (și scólele elementare), amenduoe de Pavelu Vasiciu, dr. de medicina și chirurgia, magistru de obstetricia, consiliariu de scóle reg. in pensiune și asesoriu consistoriale. Temisior'a. In tipografi'a lui E. Steger. Pretiulu fia-caruiu dein acestea Catechisme este numai câte 25 cr. v. a., și se póte trage de-a dreptulu dela dn. auctoriu dein Temisior'a, séu și prin librarii, éra aici in Brasiovu se afla la dn. protopopu Ioanu Petricu, in Sibiu la tipografi'a archidiecesana.

Macrobiotic'a séu Maestri'a de a conserva viétia ómenésca, compusa de renumitulu medicu dr. Hufeland, tradusa in romanescu de dr. Pavelu Vasiciu, tomulu I. și II.; costa acuma numai 1 fior. 50 cr.

➡ Dela acestu Nr. inainte fóli'a se tramite numai la cei cari voru fi numeratu pretiulu aratatu în fruntea ei.

Exemplarie intregi dein cei 6 ani trecuti se afla de vendiare la Comitétulu asociatiunii in Sibiu, se potu trage și prin librarii. In cursurile aniloru 1871—73 avemu câteva sute de documente publicate, dupa care asteptá indesiertu toti aceia, cari sciá că acelea se aflá in collectiunea Sincaiana dela Oradea, ce se tiene inchisa.